

Co se skrývá pod povrchem resilience? What is Hidden under the Surface of Resilience?

Ing. Eliška Kristlová

Ing. Lenka Maléřová, Ph.D.

doc. Ing. Marek Smetana, Ph.D.

Ing. Hana Štverková, Ph.D., MBA

Mgr. Jana Wojnarová

VŠB - TU Ostrava, Fakulta bezpečnostního inženýrství
Lumírova 13, 700 30 Ostrava - Výškovice
eliska.kristlova@vsb.cz, lenka.malerova@vsb.cz,
marek.smetana@vsb.cz

Grafické znázornění rozboru slova je na obrázku níže (obr. 1).

Obr. 1 Grafické znázornění rozboru RESALIRE - vlastní zpracování [1 - 3]

Abstrakt

Koncept resilience prošel během 40 let, od prvního zkoumání až do dnešních dnů, významným vývojem. Během tohoto bádání a rozboru pojetí resilience nedošlo ke sjednocení pochopení a definice pro obory, které se resiliencí zabývají.

Důvodem zabývání se konceptem resilience jsou stále se zvyšující nežádoucí události, které ohrožují bezpečnost společnosti, respektive obyvatelstva.

Cílem příspěvku je seznámit se s podstatou výrazu resilience a dalšími souvislostmi.

Klíčová slova

Resilience, resiliency, nežádoucí událost, obyvatelstvo.

Abstract

The concept of resilience during 40 years, from the first examination to the present day, an important development. During this research and analysis of the concept of resilience not to unify the understanding and definition of the fields that deal with resiliency. The reason for dealing with the concept of resilience are increasing adverse events that threaten the safety of the company, respectively, of the population. The aim of the paper is to get acquainted with the essence of the term resilience and other contexts.

Keywords

Resilience, resiliency, adverse event, population.

Úvod

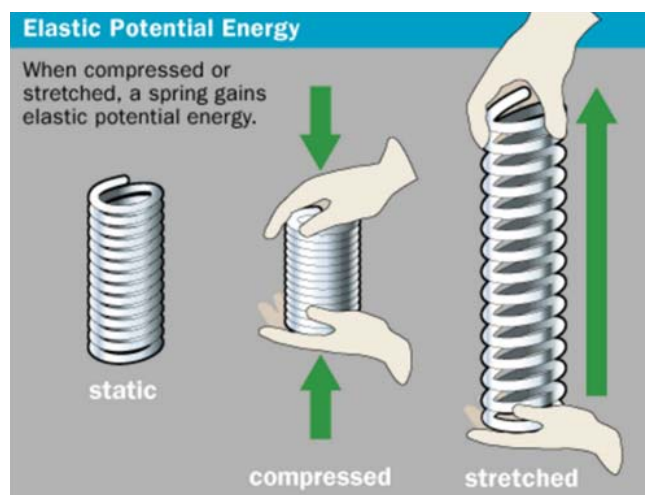
Člověk ani systém, není natolik dokonalý, aby ho nějak neovlivnila nežádoucí událost. Ať už jsou to následky způsobené povodní, teroristickým útokem, výskytem epidemie, ekonomickou krizí, nebo nejnovějším tématem - uprchlíky. Všechny tyto události mohou ohrozit životy a zdraví lidí na celém světě. Na základě těchto událostí je tedy potřeba, aby stát, obce, společnost, nebo jednotlivci byli schopni přizpůsobit se a vyrovnat se s důsledky způsobené těmito nežádoucími událostmi.

V této souvislosti se do podvědomí začal dostávat „nový“ pojem resilience. Při intenzivnějším pátrání po internetu zjišťujeme, že se na něm dá najít přes 46 milionů odkazů zabývajících se tímto pojmem. Během prozkoumávání vybraných odkazů se člověk dozvídá, že existuje nepřeberné množství pohledů na resilienci. Někdo resilienci vysvětluje jako odolnost systému, jiný jako adaptaci daného systému. Kde je ovšem pravda?

Počátek slova resilience a adaptace resilience do vědních oborů ve světě

Pojem resilience vychází z latinského výrazu resalire. Skládá se z předpony RE a slova SALIRE = skákat, naskočit. Překlad slova „resalire“ může tedy znamenat „odskočit“ či „návrat zpět“. [1 - 3]

Termín resilience byl nejdříve použit na začátku 19. století v přírodních vědách, kdy se jednalo o charakteristiku chování pružiny (ukázka na obr. 2). [4, 5]

Obr. 2 Ukázka chování pružiny [6]

Později, v polovině 19. století byl použit i v oboru psychologie [3, 5], kde se jednalo o popis skupiny, u které nedochází ke změně chování v důsledku vzniku nežádoucí události. A o několik let později byla použita v oblasti ekologie [3] pro popis ekosystému, který i po vzniku nežádoucí události funguje skoro stejně.

Během této doby vývoje vědy a výzkumu začala resilience pronikat i do dalších vědních oborů a byly pokusy o vznik různých definic, které se snažily charakterizovat pojem resilience. Příkladem může být spojení resilience s přírodními katastrofami či mimořádnými událostmi jako schopnost přijmout a zotavit se z těchto nežádoucích událostí. [7]

V následující tabulce jsou vybrány definice resilience, které reprezentují některé z oblastí zabývajících se vědou. Zachování správného fungování ekosystému je důležité nejen pro obyvatelstvo, ale i pro rostlinnou a živočišnou říši. Bez koloběhu látek a toku energií by byl problém zabezpečení základních životních potřeb a služeb obyvatelstvu. V ekonomii je potřeba rychle zajistit průběh toku peněz, aby si obyvatelstvo nemuselo „utahovat opasky“ a v případě nežádoucí události mělo možnost zajistit si nezbytné potřeby a služby.

Zajištění správného fungování infrastruktury je dalším z důležitých bodů zabezpečení obyvatelstva. Z psychologického hlediska je resilience chápána jako schopnost člověka přizpůsobit se dané žádoucí situaci a patřičně na ni reagovat. [3]

Tab. 1 Vybrané definice pro různé vědní obory [3]

EKOLOGIE	Schopnost ekosystému udržet svůj normální koloběh živin a produkci biomasy poté, co byl vystaven poškození způsobeným ekologickým narušením.	
EKONOMIE	Proces, kterým komunita vyvíjí a efektivně implementuje svoji kapacitu absorbovat prvotní šok prostřednictvím mitigace, reagovat a adaptovat se po něm tak, aby zachovala funkci a podpořila obnovení, stejně jako být v lepší pozici pro redukci ztrát z budoucích katastrof.	
INFRASTRUKTURA	Kapacita systému/infrastruktury absorbovat narušení a reorganizovat se během působení změny tak, aby i nadále zachoval stejnou funkci, strukturu, identitu, a zpětné vazby.	
PSYCHOLOGIE	Schopnost jedince udržet, navrátit nebo zlepšit své duševní zdraví po vážných zdravotních událostech.	

Jak je možné vidět z tabulky, objevují se různé způsoby vyložení si jednoho pojmu. A třebaže se do dnešních dnů pojem resilience adaptoval do různých vědních oborů, neexistuje žádná jednotná obecná definice, která by byla použitelná pro všechny tyto obory. [7]

Resilience v českých zemích

Předcházející odstavec se věnoval zapojení resilience do podvědomí ve světě. Tento odstavec se bude naopak věnovat resilienci v českých zemích.

Pojem resilience se u nás objevil již v dobách Československa, přesněji v druhé polovině 20. století. Dle dostupných informací [2] se pod tímto pojmem rozuměla pružnost. Chápání a překlad pojmu jako pružnost, se odvíjela od doby a situace, která v té době v Československu vládla. Používání anglických slov nebylo v této době podporováno, a proto se všechna slova používaná v anglicky mluvících zemích překládala.

Na slovo pružnost se nahlíželo jako na schopnost, kdy při kterémkoliv útoku nedojde ke zhroutení, rozbití sociální struktury, ale odolá takovému útoku, a pružně se navrátí do původního stavu před útokem. [2]

V dnešní době se na resilienci nahlíží spíše jako na *odolnost systému/infrastruktury*, než na reakci daného systému/infrastruktury na vznik nežádoucí události. [2, 4]

Resilience - vzájemný vztah s resiliency a ego-resiliency?

Výraz resiliency bývá často spojován s resiliencí nebo s ego-resiliency. Je tedy nezbytné se aspoň okrajově o těchto

souvislostech zmínit. Výrazy „resilience“ a „resiliency“ se používají převážně v anglicky mluvících zemích. [5, 8]

Resilience označuje dynamický proces, kterým jedinec dosahuje pozitivní adaptace při vystavení nepřízni, kdežto resiliency označuje osobní charakteristiku jedince, která ovšem nepřepokládá žádné vystavení nežádoucí události. [5, 8]

V češtině bohužel nemůžeme takto jednoduše použít tyto dva významy. Jako „resilienci“ budeme muset brát dynamický proces zmíněný výše a „resiliency“ popisovat jako odolnost ve smyslu nezdolnosti (*hardiness*), ve smyslu soudržnosti (*sense of coherence*) nebo ve smyslu sebeuplatnění (*self-efficacy*). [5, 8]

Ego-resiliency se zaměřuje na vlastnosti jedinců, které přispívají k resilienci. Zahrnuje vlastnosti, jako jsou vynalézavost, odolnost charakteru a flexibilita fungování. Tento termín popisuje schopnost jedince adaptovat se flexibilně na měnící se prostředí. Jedinci s nízkou úrovní ego-resiliency jednají ve stresujících situacích stálým způsobem, nebo naopak chaoticky, což vede k nepřizpůsobení se dané situaci. [5, 8]

Závěr

Příspěvek prezentuje výchozí stanovisko pojetí resilience, které bude dále rozvíjeno v rámci projektu Studentské grantové soutěže.

Na základě zjištěných informací byla resilience jako první použita v přírodních vědách, později také v ekologii a psychologii a chápána jako reakce na nežádoucí událost.

Naopak v dobách Československa byla u nás resilience překládána jako pružnost, na rozdíl od dnešní doby, kdy je brána jako odolnost vybraného systému či infrastruktury.

Příspěvek se snažil rozebrat pojem resilience, od samotného vzniku až po dnešní dobu. I přes velké využívání slova resilience nedošlo ke sjednocení definic pro samotný pojem resilience.

Po zkoumání velkého množství definic, názorů a připomínek je resilienci možné chápat jako reakci na nežádoucí událost, díky které je možné se na ni dostatečně připravit do budoucna.

Koncept resilience může být využit jako nástroj pro vytvoření vhodné strategie či návrhu opatření, které by reagovaly na nežádoucí události, které ohrožují bezpečnost obyvatelstva.

Použitá literatura

- [1] ŠTEFKOVÁ, I.; DOLEJŠ, M.: *Resilience u adolescentů v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež*. Olomouc, 2016. ISBN 978-80-244-4903-6.
- [2] PERNICA, B.; ČÍPA, L. Koncept resilience společnosti a otázka jeho aplikace u států jako česká republika. In: *The science for population protection* [online]. Lázně Bohdaneč: Lázně Bohdaneč: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Institut ochrany obyvatelstva, 2016, s. 15 [cit. 2016-12-30]. ISSN 1803-568X. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/32/239.pdf>.
- [3] *Definitions of community resilience: an analysis* [online]. In: Community & Regional Resilience Institute, 2013 [cit. 2016-12-30].
- [4] PONDĚLÍČEK, M.: Přístup k resilienci a bezpečnosti ze současného úhlu pohledu. In: *The science for population protection* [online]. Lázně Bohdaneč: Lázně Bohdaneč: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru

- ČR, Institut ochrany obyvatelstva, 2013, s. 9 [cit. 2016-12-30]. ISSN 1803-568X. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/16/119.pdf>.
- [5] ŠOLCOVÁ, I.: *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2947-3.
- [6] Elastic potential energy. *Energy Education* [online]. 2006 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://energyeducation.ca/encyclopedia/Elastic_potential_energy.
- [7] NOVOTNÝ, J.S.: *Resilience dnes: teoretické koncepce, nedostatky a implikace* [online]. In: Brno, 2010, s. 28 [cit. 2016-12-30]. ISSN 0009-062X. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/215826137_Resilience_today_Theoretical_concepts_imperfections_and_implications.
- [8] SEBASTIAN NOVOTNÝ, J.: Resilience versus „resilientní jedinec“: co vlastně zkoumáme? *Psychologie a její kontexty* [online]. 2014, , 12 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2014/Novotny_2014_1.pdf.